18. 10. 2005

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Stavení promlčecí doby

Podstatu promlčení je třeba spatřovat v tom, že pokud se určité právo po zákonem stanovenou dobu (promlčecí dobu) nevykoná nebo se v průběhu promlčecí doby neuplatní u soudu či u příslušného orgánu, nemůže být již po jejím uplynutí věřiteli přiznáno.

Třebaže ale počala promlčecí doba jednou běžet, neznamená to bez dalšího, že musí vždy doběhnout až do konce.

V průběhu trvání promlčecí doby může nastat taková právní skutečnost, se kterou je spojeno buď tzv. přerušení (přetržení) promlčecí doby, nebo její stavení. V případě stavení promlčecí doby dochází k tomu, že promlčecí doba, která započala běžet dříve v minulosti, před svým skončením v důsledku takové právní skutečnosti běžet přestane, aby po odpadnutí překážky jí v běhu bránící případně pokračovala až do svého skončení.

Stavení promlčecí doby zná jak občanský, tak obchodní zákoník. Nejsou to však jediné kodexy, které tento problém řeší – stavení promlčecí doby upravuje i např. zákoník práce.

Dle § 402 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, promlčecí doba přestává běžet (dochází k jejímu stavení), když věřitel za účelem uspokojení nebo určení svého práva učiní jakýkoli právní úkon, který se považuje podle předpisu upravujícího soudní řízení za jeho zahájení nebo za uplatnění práva v již zahájeném řízení.

Dle § 112 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, uplatní-li věřitel v promlčecí době právo u soudu nebo u jiného příslušného orgánu a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí doba od tohoto uplatnění po dobu řízení neběží. To platí i o právu, které bylo pravomocně přiznáno a pro které byl u soudu nebo u jiného příslušného orgánu navržen výkon rozhodnutí.

Dle § 261 zákona č. 65/1965 Sb, zákoníku práce, uplatní-li účastník u soudu svůj nárok a v zahájeném řízení řádně pokračuje, promlčecí lhůta po dobu řízení neběží. Totéž platí o nároku, který byl pravomocně přiznán a pro který byl u soudu navržen výkon rozhodnutí.

Z výše uvedených citací je tedy zřejmé, že tyto právní kodexy váží stavení promlčecí doby práva věřitele především na uplatnění tohoto nároku v soudním řízení. Vedle toho je možné dosáhnout stejného účinky kupř. podáním přihlášky pohledávky v konkursním řízení nebo zahájením řízení rozhodčího.

I. Uplatnění práva v civilním soudním řízení

Civilní soudní řízení je dle § 82 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, zpravidla zahájeno dnem, kdy došel soudu návrh na jeho zahájení.

Pro stavení promlčecí lhůty je proto rozhodné, kdy žalobní podání došlo k soudu, nikoliv datum jeho odeslání. Účinky stavení promlčecí doby má i taková žaloba, která neobsahuje všechny předepsané náležitosti nebo která je nesrozumitelná nebo neurčitá, to však jen tehdy, pokud soud po marné výzvě k její opravě či doplnění řízení nezastaví. Nevadí ani, pokud žalobu podáme u místně či věcně nepříslušného soudu, neboť tento soud je povinen ji postoupit soudu příslušnému.

Účinky stavení promlčecí lhůty nastanou nejen v případě, kdy podáme žalobu na plnění (o splnění povinnosti), ale i zřejmě tehdy, podáme-li žalobu určovací. Určovací žaloba má však za důsledek stavení promlčecí lhůty pouze tehdy, jestliže se domáháme toho, aby soud určil, že uplatněné právo trvá. Negativní určovací žaloba proto mít účinky stavení promlčecí lhůty nebude.

Dle obchodního zákoníku je možné za účelem stavení promlčecí lhůty uplatnit předmětné právo i v již zahájeném

(probíhajícím) řízení. Takto lze učinit zejména změnou žalobního podání, kdy věřitel v postavení žalobce nově uplatní tento svůj nárok. Dále je tohoto efektu možno docílit kupř. vzájemným návrhem uplatněným věřitelem v pozici žalovaného (blíže viz čl. V. níže).

Dle občanského zákoníku (a analogicky i dle obchodního zákoníku) dochází ke stavení promlčecí lhůty práva již pravomocně přiznaného i tím, že podáme k soudu nebo k jinému příslušnému orgánu návrh na výkon rozhodnutí, jímž bylo právo pravomocně přiznáno.

Ke stavení promlčecí doby v občanskoprávních vztazích je kromě samotného uplatnění práva dále třeba, aby věřitel v zahájeném řízení řádně pokračoval. Pokud věřitel v zahájeném řízení řádně nepokračuje (např. vezme žalobu zpět nebo neopraví či nedoplní své žalobní podání na výzvu soudu dle § 43 odst. 1 o.s.ř.), promlčecí doba skončí.

Podmínky stavení promlčecí doby dle zákoníku práce jsou obdobné jako v případě aplikace občanského zákoníku.

II. Uplatnění práva v rámci trestního řízení

Ke stavení práva (práva na náhradu škody) může dojít jeho uplatněním nejen v civilním soudním řízení, ale i v řízení trestním. V takovém případě je třeba, aby poškozený uplatnil právo na náhradu škody způsobené trestným činem v tzv. adhezním řízení. Dle § 43 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestního zákona, má právo poškozený navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu. Návrh je ovšem třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování.

III. Uplatnění práva v rámci konkursního řízení

Ke stavení promlčecí lhůty může dojít i tím, že své právo (pohledávku) přihlásíme v konkursu. V takovém případě má totiž přihláška pohledávky obdobné účinky jako podání žaloby, a proto promlčecí doba přestane běžet.

Zde je ovšem vhodné upozornit především na dvě úskalí přihlášení pohledávky do konkursu ve vztahu ke stavení promlčecí doby.

Ke stavení promlčecí doby totiž dochází až podáním přihlášky pohledávky do konkursu, nikoliv samotným podáním návrhu na prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Navíc se účinek stavení promlčecí doby dostaví pouze v případě, že přihláška bude podána řádně a včas; přihláška podaná po marném uplynutí dvou měsíců ode dne konání prvního přezkumného jednání tudíž takové účinky mít nebude.

IV. Uplatnění práva v rozhodčím řízení

Obchodní zákoník v ustanovení § 403 dále umožňuje, aby došlo ke stavení promlčecí doby tehdy, jestliže věřitel zahájí na základě platné rozhodčí smlouvy rozhodčí řízení způsobem stanoveným v rozhodčí smlouvě nebo v pravidlech, jimiž se rozhodčí řízení řídí.

Pokud ale tímto způsobem nelze určit začátek rozhodčího řízení, považuje se rozhodčí řízení za zahájené dnem, kdy návrh, aby bylo rozhodnuto v rozhodčím řízení, je doručen druhé straně do jejího sídla nebo místa podnikání, popřípadě bydliště.

V. Uplatnění práva v podobě protinároku

Obchodní zákoník v ustanovení § 404 umožňuje, aby došlo ke stavení promlčecí doby i takového práva, které je uplatněno v soudním či rozhodčím řízení jako tzv. protinárok. V takovém případě přestává promlčecí doba běžet dnem, kdy bylo zahájeno soudní nebo rozhodčí řízení ohledně práva, proti němuž protinárok směřuje.

Uvedené platí za předpokladu jestliže se jak nárok, tak i protinárok vztahují k téže smlouvě nebo k několika smlouvám uzavřeným na základě jednoho jednání nebo několika souvisejících jednání.

Pokud tomu tak není, považuje se protinárok za uplatněný v den, kdy byl v soudním nebo rozhodčím řízení podán návrh na jeho projednání.

Z judikatury Vrchního soudu v Praze přitom vyplývá, že třebaže se jedná o ustanovení obsažené pouze v obchodním zákoníku, použije se i tehdy, pokud nárok, proti němuž protinárok (promlčované právo) směřuje, vznikl i z jiného

než obchodněprávního vztahu.

Předmětný protinárok bude mít z procesního hlediska povahu buďto procesní obrany, anebo, pokud bude převyšovat v žalobě uplatněné právo (pokud bude žalovaný požadovat vyšší přísudek než žalobce), povahu vzájemného návrhu.

Ukončení stavení promlčecí doby

K ukončení stavení promlčecí doby dochází obecně tehdy, nebylo-li o promlčovaném nároku meritorně rozhodnuto (nebylo-li rozhodnuto ve věci samé). Jako příklad je možno uvést situaci, kdy došlo po zahájení řízení vedeném o uplatněném nároku ke zpětvzetí žaloby, popř. dojde-li ke zrušení konkursu z důvodu, že majetek úpadce nepostačuje k úhradě nákladů řízení.

Účinky ukončení stavení promlčecí doby se liší podle toho, zda jde o právo plynoucí z občanskoprávního, či obchodněprávního vztahu.

V případě obchodněprávní pohledávky platí, že promlčecí doba běžet nepřestala. Pokud již ovšem promlčecí doba uplynula nebo jestliže do jejího skončení zbývá méně než rok, prodlužuje se promlčecí doba tak, že neskončí dříve než jeden rok ode dne, kdy skončilo soudní nebo rozhodčí řízení.

Je tedy postupována stejně, jako by ke stavení promlčecí doby nikdy nedošlo. Doba, po kterou soudní (rozhodčí apod.) řízení trvalo, se tedy do promlčecí doby počítá.

I přes výše uvedené je však vždy třeba v obchodněprávních vztazích dbát na to, že bez ohledu na jiná ustanovení obchodního zákoníku zákona skončí promlčecí doba nejpozději po uplynutí 10 let ode dne, kdy počala poprvé běžet. Bylo-li právo pravomocně přiznáno v soudním nebo rozhodčím řízení později než tři měsíce před uplynutím promlčecí doby nebo po jejím uplynutí, lze rozhodnutí soudně vykonat, jestliže řízení o jeho výkonu bylo zahájeno do tří měsíců ode dne, kdy mohlo být zahájeno.

Jde-li o úpravu občanskoprávní, pak i zde dochází k situaci, jakoby k řízení vůbec nedošlo. Má se tedy za to, že promlčecí doba běžela i po dobu řízení, v němž byla pohledávka uplatněna.

V případě, že bylo vydáno rozhodnutí ve věci samé, je nutné rozlišit, zda bylo uplatněné právo pravomocně přiznáno či nikoliv.

V negativním případě je další běh promlčecí lhůty zpravidla nepodstatný, neboť novému projednání téže věci mezi stejnými účastníky brání tzv. překážka věci rozsouzené.

V pozitivním případě dochází dle úpravy občanského zákoníku k tzv. přetržení (přerušení) běhu promlčení, což znamená, že počíná běžet nová promlčecí doba v délce deseti let.

Protože obchodní zákoník takovou úpravu neobsahuje, existují různorodé názory, jak tento problém překlenout. Z mého pohledu se mi zdá vhodnější subsidiárně aplikovat na obchodněprávní vztahy právní úpravu občanského zákoníku, a tedy dovodit, že i zde dochází k přetržení promlčecí lhůty a k započetí běhu nové promlčecí doby. Ale vzhledem k tomu, že obchodní zákoník omezuje maximální délku promlčecí doby 10 lety, nemůže nikdy takto nově běžící promlčecí doba přesáhnout tuto horní mez.

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Lze sjednat kupní smlouvu s „utajenou“ kupní cenou?
- Novela stavebního zákona: přehled změn a dopadů do praxe po dokončení legislativního procesu
- Energetická náročnost budovy jako cenotvorný faktor
- Přechodná ustanovení novely stavebního zákona – co s vydaným závazným stanoviskem a JES?
- Koncentrace řízení v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu
- Aktuální závěry ÚS a ESLP k právům biologického otce (První část – judikatura Ústavního soudu ČR)
- Podílové spoluvlastnictví manželů po rozsudku SDEU ve věci C-300/25 Duftošek
- Předkupní právo jako možná past
- Sleva z kupní ceny vadné nemovitosti podle aktuální judikatury Nejvyššího soudu
- Povinnosti transparentnosti podle AI Actu
- Když rodič nepředá dítě - náhradní péče a úhrada nákladů podle novely rodinného práva